

Dz.U. 2000 Nr 56 poz. 678

WYROK

z dnia 11 lipca 2000 r.

Sygn. K. 30/99

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Lech Garlicki – przewodniczący

Zdzisław Czeszejko-Sochacki

Teresa Dębowska-Romanowska

Stefan J. Jaworski

Wiesław Johann – sprawozdawca

Joanna Szymczak – protokolant

po rozpoznaniu 11 lipca 2000 r. na rozprawie sprawy z wniosku Krajowej Rady Sądownictwa, z udziałem umocowanych przedstawicieli uczestników postępowania: wnioskodawcy, Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Prokuratora Generalnego o stwierdzenie niezgodności:

art. 78² § 1 i § 1a ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jednolity z 1994 r. Dz.U. Nr 7, poz. 25 ze zm.) w brzmieniu nadanym przez art. 152 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118) z art. 180 ust. 3-5 w związku z art. 178 ust. 2 oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

o r z e k a :

Art. 152 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118; zm.: z 1999 r. Nr 38, poz. 360, Nr 70, poz. 774, Nr 72, poz. 801, Nr 72, poz. 802, Nr 106, poz. 1215; z 2000 r. Nr 2, poz. 26, Nr 9, poz. 118 i Nr 19, poz. 238), nadający nowe brzmienie art. 78² § 1 i § 1a

ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jednolity z 1994 r. Dz.U. Nr 7, poz. 25; zm.: Nr 77, poz. 355, Nr 91, poz. 421, Nr 105, poz. 509; z 1995 r. Nr 34, poz. 163, Nr 81, poz. 406; z 1996 r. Nr 77, poz. 367; z 1997 r. Nr 75, poz. 471, Nr 98, poz. 604, Nr 106, poz. 679, Nr 117, poz. 751, Nr 117, poz. 752, Nr 117, poz. 753, Nr 121, poz. 769, Nr 124, poz. 782, Nr 133, poz. 882; z 1998 r. Nr 98, poz. 607, Nr 160, poz. 1064, Nr 162, poz. 1118, Nr 162, poz. 1125; z 1999 r. Nr 20, poz. 180, Nr 60, poz. 636, Nr 75, poz. 853, Nr 83, poz. 931, Nr 110, poz. 1255; z 2000 r. Nr 48, poz. 551 i Nr 50, poz. 580) **jest niezgodny z art. 32 ust. 1 oraz z art. 178 ust. 2 w związku z art. 180 ust. 3-5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.**

Uzasadnienie:

I

1. Uchwałą Nr 135/99 z 14 września 1999 r. Krajowa Rada Sądownictwa wystąpiła do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o stwierdzenie niezgodności art. 78² § 1 i § 1a ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jednolity z 1994 r. Dz.U. Nr 7, poz. 25 ze zm.; dalej: prawo o ustroju sądów powszechnych) w brzmieniu nadanym przez art. 152 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.; dalej ustawa emerytalna) z art. 180 ust. 3-5 w związku z art. 178 ust. 2 oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

W uzasadnieniu powyższego wnioskodawca wskazał, że art. 78² wprowadzony został do prawa o ustroju sądów powszechnych nowelizacją z dnia 28 sierpnia 1997 r. (Dz.U. Nr 124, poz. 782 ze zm.; dalej: nowelizacja sierpniowa) i stanowił, że członkom rodziny sędziego (lub sędziego w stanie spoczynku), w razie jego śmierci, przysługuje (o ile spełniają oni ogólne warunki uzyskania renty rodzinnej) uposażenie rodzinne w wysokości 85, 90 lub 95% uposażenia, które pobierał sędzia w stanie spoczynku. Zważywszy, że uposażenie spoczynkowe sędziego wynosi w zasadzie 75% wynagrodzenia zasadniczego (wraz z dodatkiem za wysługę lat), należnego na ostatnio zajmowanym stanowisku, uposażenie rodzinne do dnia 31 grudnia 1998 r. wynosiło odpowiednio 63, 67 lub 71% wynagrodzenia sędziowskiego. Zdaniem wnioskodawcy, z 1 stycznia 1999 r., sytuacja zmieniła się na niekorzyść osób uprawnionych, wraz z nowelizacją wprowadzoną przez art. 152 ustawy

emerytalnej, zgodnie z którym uposażenie rodzinne obliczane jest od „podstawy wymiaru”, określonej w art. 78² § 1a, to jest od renty, która w ramach systemu ubezpieczenia społecznego hipotetycznie przysługiwałaby sędziemu z tytułu jego całkowitej niezdolności do pracy. Jako, że ustawodawca nie unormował kwestii zachowania lub utraty uposażeń rodzinnych przyznanych na starych zasadach, powstała wątpliwość, czy nowa regulacja może być stosowana wobec osób, które nabyły prawo do uposażenia rodzinnego przed dniem wejścia w życie nowelizacji. Negatywnego jej rozstrzygnięcia dokonał Sąd Najwyższy uchwałą siedmiu sędziów z 21 kwietnia 1999 r., *sygn. akt III ZP 6/99* (w dacie wniosku – niepublikowana, OSN IAPiUS Nr 19/99, poz. 619).

Przytaczając poglądy Sądu Najwyższego wnioskodawca podniósł, że brak przepisów intertemporalnych (które ustawa zawiera, na przykład w odniesieniu do rent górniczych czy policyjno-wojskowych) wyklucza możliwość rozciągnięcia nowej regulacji na osoby, które otrzymują już uposażenie rodzinne na starych zasadach. Uposażenie przysługujące członkom rodziny zmarłego sędziego nie jest rentą rodzinną, przysługującą członkom rodziny zmarłego pracownika, bowiem renta rodzinna – pochodna renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy – jest świadczeniem przysługującym z ubezpieczenia społecznego, w związku z utratą żywiciela. Natomiast uposażenie rodzinne jest pochodną wynagrodzenia (uposażenia) sędziowskiego – świadczenia ze służbowego stosunku pracy. Funkcjonalne podobieństwo obu świadczeń, nie przekreślając różnic ich prawnego charakteru, nie uzasadnia stosowania legislacyjnych rozwiązań właściwych stosunkom ubezpieczenia społecznego, na gruncie zobowiązaniowych stosunków pracy. Biorąc pod uwagę ustrojowe zasady niedziałania prawa wstecz oraz ochrony praw słusznie nabytych, wynikające z art. 2 Konstytucji RP, uznać trzeba, że choć nie mają one charakteru bezwzględnego to odstępianie od nich wymaga wyraźnej regulacji ustawowej. Stosowanie nowego brzmienia art. 78² prawa o ustroju sądów powszechnych do uposażeń przysługujących przed 1 stycznia 1999 r. oznaczałoby nieracjonalność ustawodawcy, który najpierw odebrał szczególne uprawnienia rodzinom wąskiej grupy sędziów zhańbionych (ustawa z dnia 17 grudnia 1997 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw; Dz.U. z 1998 r. Nr 98, poz. 607; dalej: nowelizacja grudniowa), a następnie dotychczasową represją objął członków rodzin wszystkich pozostałych sędziów. Jakkolwiek członkowie rodzin sędziów otrzymywaliby świadczenie pod dotychczasową nazwą, jednak pod względem swej treści byłoby ono tożsame z rentą rodzinną z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Różnicowanie statusu prawnego osób uprawnionych do sędziowskiego uposażenia rodzinnego, w zależności

od daty złożenia wniosku o to świadczenie, nie znajduje aksjologicznego uzasadnienia. Zważywszy, że zasada równego traktowania osób ubezpieczonych nie ma prostego przełożenia na sędziowskie uposażenie rodzinne, nie ma podstaw do interpretacji prawa na niekorzyść osób, które już otrzymują świadczenie, w celu ujednoczenia prawnej i faktycznej sytuacji zainteresowanych.

W opinii wnioskodawczynie wykładnia przepisów uzasadnia niedopuszczalność stosowania art. 78² w nowym brzmieniu do uposażeń rodzinnych, przysługujących przed 1 stycznia 1999 r., więc w przedmiotowym przypadku doszło do naruszenia zasady równości, zdefiniowanej w bogatym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, jako obowiązek równego traktowania (to jest bez różnicowań dyskryminujących lub faworyzujących) wszystkich podmiotów, charakteryzujących się daną cechą istotną. Członkowie rodzin zmarłych sędziów (lub sędziów w stanie spoczynku), w związku z utratą żywiciela, winni być traktowani równo i uzyskiwać świadczenia różnicowane na podstawie obiektywnych i rzeczowo uzasadnionych kryteriów, nie zaś na podstawie kryteriów przypadkowych, takich jak na przykład data śmierci sędziego.

Krajowa Rada Sądownictwa uznała regulację znowelizowanego art. 78² za niezgodną z art. 180 ust. 3-5 w związku z art. 178 ust. 2 Konstytucji RP, w związku z faktem, iż pojęcia „stan spoczynku” i „uposażenie” zawarte są wprost konstytucji, a zakres ich treści nie może być modyfikowany przez ustawodawcę zwykłego. Jako, że Konstytucja RP przewiduje przenoszenie sędziów w stan spoczynku, z pozostawieniem zainteresowanemu nawet pełnego uposażenia, uzasadnione jest rozróżnianie „stanu spoczynku” i „stanu czynnego”, w którym sędziom zapewnia się „warunki pracy i wynagrodzenie odpowiadające godności urzędu i zakresowi obowiązków”. Nie ma podstaw do twierdzenia, że wynagrodzenie w „stanie czynnym” jest jedynie ekwiwalentem za świadczoną pracę, zaś pobierane w „stanie spoczynku” uposażenie jest wyłącznie świadczeniem alimentacyjnym. Zdaniem wnioskodawczynie „oba świadczenia stanowią elementy treści stosunku sędziowskiej służby i (...) są nasycone ideą alimentacji, rozumianej jako samo zobowiązanie państwa do zapewnienia sędziom środków umożliwiających im oraz członkom ich rodzin zaspokojenie na godziwym poziomie wszystkich usprawiedliwionych potrzeb życiowych. Koncepcja alimentowania rodziny jest więc trwale złączona z sędziowskim systemem wynagrodzeniowo-uposażeniowym”. Skutkiem tego, w związku ze śmiercią sędziego, jego prawo (lub ekspektatywa prawa) do uposażenia spoczynkowego, przekształca się – dla członków rodziny – w pochodne uprawnienie do uposażenia rodzinnego. Niewątpliwie przekształcenie to odnosi

się do uprawnienia zmarłego żywiciela, zaś o tożsamości świadczenia decyduje nie nazwa lecz treść – w szczególności wysokość. Nowa regulacja, łącząc uposażenie rodzinne z podstawą wymiaru – rentą z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, stanowi próbę poprawienia, w drodze ustawy zwykłej, konstytucyjnego systemu wynagrodzeniowo-uposażeniowego sędziów i ich rodzin. Według wnioskodawczyni, w drodze tej mogą być zmieniane jedynie zależności pomiędzy liczbą osób uprawnionych, a należną im częścią uposażenia spoczynkowego zmarłego sędziego, przy czym ustawodawca nie może „zejść poniżej granic umożliwiających realizację alimentacyjnych funkcji uposażenia rodzinnego”.

2. Pismem z 20 listopada 1999 r. stanowisko w sprawie zajął Prokurator Generalny, uznając zaskarżoną regulację za niezgodną z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP i stwierdzając, że nie jest ona równocześnie niezgodna z art. 180 ust. 3-5 w związku z art. 178 ust. 2 Konstytucji RP.

W uzasadnieniu powyższego Prokurator generalny wskazał, że w istocie przedmiotem zaskarżenia jest art. 78² § 1a, zaś art. 78² § 1 jedynie pozostaje z nim w związku, bowiem wnioskodawca nie kwestionuje kręgu osób uprawnionych ani też zróżnicowania procentowego.

Zdaniem Prokuratora Generalnego przepisy Konstytucji RP nie przesądzają o treści prawa do stanu spoczynku, jednak brzmienie art. 180 ust. 5 świadczy, że stan spoczynku jest formą ochrony statusu materialnego sędziego, w czasie, gdy nie sprawuje on swojego urzędu. Dlatego też odrębny system zaopatrzenia sędziów w stanie spoczynku, oparty jest nie na wysokości składki z tytułu ubezpieczenia, lecz pozostaje związany z uposażeniem pobieranym na ostatnio zajmowanym stanowisku.

Zaskarżona regulacja narusza konstytucyjną zasadę równości, bowiem sytuację osób uprawnionych do świadczenia rodzinnego w związku ze śmiercią sędziego, regulują dwa systemy – powszechny (związany ze składką ubezpieczeniową – w odniesieniu do rodzin osób niegodnych oraz tych uprawnionych, którzy złożyli wniosek po 1 stycznia 1999 r.) i szczególny (związany z uposażeniem w stanie spoczynku – w odniesieniu do osób, które stosowny wniosek złożyły przed 1 stycznia 1999 r.), zaś kryterium różnicującym jest data powstania prawa do świadczenia rodzinnego. Wynika stąd, że norma ta odmiennie traktując adresatów, charakteryzujących się wspólną cechą istotną, stanowi odstępstwo od zasady równości, które dopuszczalne jest jedynie wtedy gdy może być uznane za sprawiedliwe. Pierwotnie, z mocy nowelizacji grudniowej motywem włączenia niektórych sędziów (i ich

rodzin) do powszechnego systemu ubezpieczeniowego była represja związana z ich haniebnym zachowaniem w przeszłości. Obecnie powszechny system emerytalny obejmuje wszystkich, którzy złożyli wniosek o uposażenie rodzinne, z wyjątkiem tych, którzy zrobili to przed 1 stycznia 1999 r. Prokurator Generalny podkreślił, że „skoro do powszechnego systemu emerytalno-rentowego włączone zostały osoby nie zasługujące na korzystanie ze szczególnego (uprzywilejowanego) świadczenia rodzinnego, to osoby, które nie zostały ocenione w taki sposób, nie mogą być podobnie traktowane [bowiem] sytuacja prawna obu tych grup podmiotów nie jest jednakowa”. O ile nowelizacja grudniowa pozbawiła niektóre osoby prawa do uposażenia rodzinnego, w związku z utratą przez sędziego prawa do stanu spoczynku, o tyle zaskarżony przepis bezzasadnie oddzielił świadczenie przysługujące rodzinie od uposażenia, które przysługiwało (przysługiwałoby) sędziemu nie pozbawionemu prawa do stanu spoczynku.

Prokurator Generalny nie podzielił zarzutu niekonstytucyjności zaskarżonej normy w aspekcie art. 180 ust. 3-5 w związku z art. 178 ust. 2 Konstytucji RP. Wskazał, że relacje pomiędzy wskazanym wzorcem a kwestionowanym przepisem są odległe, bowiem art. 178 ust. 2 jest skierowanym do ustawodawcy zwykłym nakazem zapewnienia odpowiedniego statusu materialnego sędziemu w czasie sprawowania urzędu, co jest jedną z gwarancji sędziowskiej niezawisłości. Ta ochrona statusu materialnego sędziów obejmuje również sytuacje, gdy sędzia z określonych powodów nie może sprawować swego urzędu. Zdaniem Prokuratora Generalnego normy te odnoszą się jednak wyłącznie do sędziów nie zaś do ich rodzin, co wynika z wykładni językowej, mającej pierwszeństwo przed innymi dyrektywami interpretacyjnymi. Wnioskodawczyni odczytuje ten wzorzec rozszerzająco, uznając, że z powołanego wzorca wynika obowiązek zapewnienia odpowiedniego statusu materialnego także rodzinie sędziego po jego śmierci. W opinii Prokuratora Generalnego „uwzględnienie powołanych konstytucyjnych norm, przy tworzeniu praw do uposażenia rodzinnego, byłoby optymalnym urzeczywistnieniem zawartych w nich zasad, lecz nie jest konstytucyjnym obowiązkiem prawodawcy”. Dlatego też art. 180 ust. 3-5 w związku z art. 178 ust. 2 konstytucji nie może być uznany za właściwy wzorzec kontroli zaskarżonej regulacji.

Dodatkowo Prokurator Generalny podniósł, że w Ministerstwie Sprawiedliwości trwają prace nad projektem nowej ustawy prawo o ustroju sądów powszechnych, mającej przywrócić treść przepisu art. 78² w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 8 nowelizacji sierpniowej.

II

1. Na rozprawie 11 lipca 2000 r. przedstawiciel wnioskodawca zmodyfikował wniosek, precyzując, że zarzut niekonstytucyjności dotyczy art. 152 ustawy emerytalnej, nadającego nowe brzmienie art. 78² prawa o usp. W związku z tym, przepisem kwestionowanym stał się art. 152 pkt 1 i 2 ustawy emerytalnej.

Popierając zawartą we wniosku argumentację przedstawiciel wnioskodawczyni wskazał na konstytucyjne zasady podziału i równowagi władz oraz niezawisłości i nieusuwalności sędziów i zdefiniował pojęcie „prawa do stanu spoczynku”, stwierdzając między innymi, że stan spoczynku i jego pochodna – ubezpieczenie rodzinne są formą ochrony materialnego statusu sędziego i jego rodziny po okresie czynnej służby zawodowej. Wskazał, że prawo o ustroju sądów powszechnych jest swego rodzaju konstytucją sądów i traktowanie go jak jednej z ustaw branżowych jest nieporozumieniem.

Uposażenie rodzinne zdaniem pełnomocnika wnioskodawczyni finansowane jest przez budżet państwa nie zaś przez Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, jest więc świadczeniem pozaubezpieczeniowym, niezależnym od składek na ubezpieczenie społeczne. Naliczane jest ono przez administrację sądu, którego sędzią był żywiciel rodziny, nie zaś przez jednostki organizacyjne pozostające w systemie ubezpieczeń społecznych. Dokonana ustawą emerytalną nowelizacja prawa o ustroju sądów powszechnych zburzyła logikę i spójność konstrukcji uposażenia rodzinnego, wpłynęła ponadto wyraźnie na wysokość przysługującego uposażenia rodzinnego, które obliczane na starych zasadach wynosi przeciętnie 2.885 złotych polskich zaś według zasad nowych – przeciętnie 1550 złotych polskich. Zważywszy, iż uposażenie rodzinne na nowych zasadach otrzymują 43 osoby (wobec 798, otrzymujących uposażenie na starych zasadach), zaś w budżecie resortu znajdują się środki na wyrównanie do końca roku 2000, uznać trzeba, że obciążenie Skarbu Państwa (z uwzględnieniem wznowienia postępowań rentowych) byłoby nieznaczne.

Niezawisłość sędziowska nie jest przywilejem sędziów lecz ich powinnością wobec społeczeństwa, natomiast jej strzeżenie jest obowiązkiem państwa, które nakłada na sędziów liczne ograniczenia w zakresie działalności politycznej i społecznej oraz osiągania dodatkowych dochodów. Jakkolwiek sędziowie uważają, iż ich wynagrodzenia nie spełniają wymogów określonych w art. 178 ust. 2 konstytucji, uznają, że inne świadczenia – w szczególności zapewnienie rodzinom godnych warunków życia – stanowią dodatkową gwarancję ich niezawisłości.

Przedstawiciel wnioskodawcy uznał, że nowelizacja różnicując sytuację rodzin sędziów w zależności od przypadkowego zdarzenia jakim jest śmierć sędziego, jednocześnie zrównała rodziny wszystkich sędziów z rodzinami sędziów uznanych za niegodnych. Podniósł dodatkowo, że we wniosku nie został postawiony zarzut niezgodności nowelizacji z art. 7 Konstytucji RP, chociaż nie został dochowany wymóg konsultacji z Krajową Radą Sądownictwa, wynikający z art. 2 ust. 7 ustawy z dnia 20 grudnia 1989 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz.U. Nr 73, poz. 435 ze zm.). W aspekcie ponoszenia skutków stanu finansowego państwa przez ogół obywateli (w tym rodziny sędziów) stwierdził, że w każdym przypadku podstawą naliczania uposażenia rodzinnego winno być powiązanie z wynagrodzeniem uposażenie spoczynkowe, nie wypowiedział się natomiast w kwestii obniżenia progów procentowych, stanowiących podstawę ustalenia uposażenia rodzinnego.

2. Przedstawiciel Prokuratora Generalnego podtrzymał zawarte w piśmie stanowisko. Podzielił trafność dokonanej przez wnioskodawczynię modyfikacji zakresu zaskarżenia. Wskazał na niespójność rozwiązań różnicujących grupę osób pozostających w takim samym stosunku faktycznym i prawnym. Podniósł, że skoro ustawodawca chciał zrównać sytuację rodzin sędziów z sytuacją rodzin ubezpieczonych w systemie powszechnym, mógł to uregulować odmiennie, bowiem dokonana zmiana nosi znamiona kamuflowania rzeczywistych intencji jako, że rodziny sędziów włącza się *de facto* do systemu powszechnego, pozostawiając złudzenie, że mimo to pozostają w sytuacji odmiennej. Wyraził wątpliwość czy zaskarżony przepis jest sprzeczny z konstytucyjnymi normami odnoszącymi się do sędziów jako, że ma on zastosowanie jedynie do rodzin sędziów (nie zaś do samych sędziów), zacytujmy normy te pozostają w niewątpliwym jednak nie bezpośrednim związku.

3. Przedstawiciel Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przedstawił stanowisko, że kwestionowany przepis jest zgodny z Konstytucją RP. Stanowisko to uzasadnił okolicznościami wprowadzenia zakwestionowanej normy, to jest reformą systemu emerytur i rent, której założeniem było ujednoczenie rozwiązań prawnych dotyczących określonych grup społecznych i zawodowych. Zapewnienie racjonalności i spójności modelu ustrojowego w zakresie zabezpieczenia społecznego wymaga nieuchronnie wprowadzenia rozwiązań niekorzystnych dla określonych kategorii świadczeniobiorców.

Zdaniem Sejmu RP art. 32 ust. 1 Konstytucji RP ma charakter *legis generalis*, zacytujmy należy go stosować tylko wtedy, gdy konstytucja nie przewiduje rozwiązań

szczegółowych. Zagadnienia z zakresu zabezpieczenia społecznego normuje art. 67 ust. 1 konstytucji, dokonana nowelizacja spełnia określony w tym przepisie wymóg ustawowej regulacji, natomiast zasady naliczania świadczeń należą do sfery uznaniowej ustawodawcy. Ustawodawca miał prawo do pozostawienia praw nabytych przez rodziny przed końcem roku 1998, mógł też wprowadzić inne rozwiązania dla rodzin, nabywających uprawnienia po 1 stycznia 1999 r.

Przedstawiciel Sejmu RP odwołał się do wykładni językowej, wykluczającej możliwość zastosowania norm konstytucyjnych (art. 180 ust. 3–5 w zw. z art. 178) do rodzin sędziów. Wskazał, że rodziny sędziów nie mogą pozostawać w sytuacji analogicznej do sędziów, bowiem nie zawsze sędzia jest jedynym żywicielem rodziny, której pozostali członkowie nie pracują i nie nabywają uprawnień emerytalnych – stąd norma art. 152 pkt 3 ustawy emerytalnej, dotycząca wyboru świadczenia, które osoba uprawniona chce otrzymywać.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył co następuje:

1. Dział II prawa o ustroju sądów powszechnych zawiera kompleksową regulację statusu sędziów – poczynając od podstawowych zasad ich dotyczących (niezawisłość i immunitet), przez powstanie i ustanie stosunku służbowego, zmiany stanowiska, obowiązki i prawa, aż po zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej i zawieszenie w czynnościach służbowych. Przedmiotem zaskarżenia w sprawie niniejszej jest nowelizacja przepisu, zawartego w rozdziale 4 tego działu, zatytułowanym „obowiązki i prawa sędziów”, regulującego kwestię praw rodziny zmarłego sędziego (sędziego w stanie spoczynku) do uposażenia rodzinnego.

Do 31 grudnia 1997 r. sędziowie, w zakresie uprawnień przysługujących im po zakończeniu kariery zawodowej, a także ich rodziny, objęci byli ogólnym systemem emerytalno-rentowym, którego zasady regulowane były ustawą z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.; dalej: ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym).

17 października 1997 r. weszła w życie Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483), która regulując w rozdziale VIII fundamentalne

zagadnienia dotyczące funkcjonowania sądów i trybunałów w Polsce, przyznała sędziom, mocą art. 180 ust. 3-5, prawo do przejścia (lub przeniesienia) w stan spoczynku. Wypełniając tę normę konstytucyjną ustawodawca zwykły uchwalili stosowne przepisy zawarte w noweli sierpniowej, która (w myśl jej art. 8) weszła w życie 17 października 1997 r. z wyjątkiem art. 71² prawa o ustroju sądów powszechnych (upoważnienie Ministra Sprawiedliwości do określenia trybu i zasad ustalania i wypłacania uposażeń – wejście w życie 28 października 1997 r.) i art. 71¹ i 78-78² (szczegółowe unormowania dotyczące tytułatury, odprawy pośmiertnej, nieodprowadzania składek na ubezpieczenie społeczne, uposażenia przysługującego w stanie spoczynku i uposażenia rodzinnego – wejście w życie 1 stycznia 1998 r.). Ustawowe upoważnienie wykonał Minister Sprawiedliwości wydając rozporządzenie z dnia 16 października 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu ustalania i wypłacania uposażeń oraz uposażeń rodzinnych sędziom i prokuratorom w stanie spoczynku oraz członkom ich rodzin (Dz.U. Nr 130, poz. 869 – wejście w życie 28 października 1997 r.).

Od 1 stycznia 1998 r. wszyscy sędziowie wyłączeni zostali ostatecznie z powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego, a od ich wynagrodzeń właściwe jednostki organizacyjne przestały odprowadzać składki na to ubezpieczenie. Tym samym państwo przejęło na siebie obowiązek (i ciężar) zapewnienia sędziom i sędziom w stanie spoczynku warunków życia, zgodnych z dyspozycją art. 178 ust. 2 Konstytucji RP. Jednocześnie ustawodawca przyznał członkom rodziny sędziego albo sędziego w stanie spoczynku prawo do uposażenia rodzinnego, którego wysokość ustalił w znowelizowanym art. 78² w procentowej proporcji do uposażenia sędziego w stanie spoczynku.

Istotną zmianę w tych unormowaniach wprowadziła kolejna nowelizacja, która weszła w życie 15 sierpnia 1998 r. Zgodnie z art. 8 nowelizacji grudniowej prawo do stanu spoczynku i uposażenia w stanie spoczynku utracili sędziowie, zaś prawo do uposażenia rodzinnego – rodziny sędziów, którzy złożyli fałszywe oświadczenia, o których mowa w rozdziale 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa oraz o współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz.U. Nr 42, poz. 428 ze zm.), albo którzy pełnili służbę lub pracowali w: NKWD (w okresie wrzesień 1939-grudzień 1956) lub innych organach represji ZSRR (art. 7 ust. 1 pkt 1), Urzędzie Bezpieczeństwa, Służbie Bezpieczeństwa i Informacji Wojskowej (i nadzorujących je komórkach – art. 7 ust. 1 pkt 2), sądach wojskowych – na stanowiskach lub w komórkach związanych ze stosowaniem represji wobec działaczy niepodległościowych (w latach 1944-1956 – art. 7 ust. 1 pkt 3) oraz w innych wyspecjalizowanych komórkach

stosujących represje za działalność niepodległościową (w latach 1944-1956 – art. 7 ust. 1 pkt 4). Osoby te (zarówno sędziowie jak i ich rodziny), w razie wydania decyzji, stwierdzającej okoliczności powodujące utratę uprawnień nabywają prawo do emerytury lub renty, o ile spełniają warunki, określone w przepisach o ubezpieczeniu społecznym (art. 9 ust. 3), co oznacza, że tracąc przywileje, włączone zostają do powszechnego systemu emerytalno-rentowego. To samo dotyczy również sędziów (i ich rodzin), którzy skazani zostali prawomocnym wyrokiem sądu na dodatkową karę pozbawienia praw publicznych oraz tych, wobec których prawomocnie orzeczono karę wydalenia ze służby lub pozbawionych przez sąd dyscyplinarny prawa do stanu spoczynku wraz z prawem do uposażenia (art. 78³ § 3 pkt 4 i § 4 prawa o ustroju sądów powszechnych). Ustawodawca uznał więc, że w odniesieniu do osób, którym w zasadzie przysługują szczególne przywileje w postaci prawa do stanu spoczynku lub uposażenia rodzinnego, otrzymywanie świadczeń z powszechnego systemu emerytalnego stanowić będzie sankcję, swoistą karę za niegodne postępowanie lub przestępne działanie.

Stan prawny, w zakresie uposażenia rodzinnego przysługującego rodzinom sędziów zmienił się wraz z wejściem w życie 1 stycznia 1999 r. ustawy emerytalnej, która mocą art. 195 pkt 7 uchyliła ustawę o zaopatrzeniu emerytalnym, a ponadto – artykułem 152 – znowelizowała art. 78² prawa o ustroju sądów powszechnych. W nowym brzmieniu, w § 1 tego przepisu wyrazy „uposażenia, które pobierał sędzia w stanie spoczynku” zastąpiono wyrazami „podstawy wymiaru”, dodano też § 3 definiujący ową „podstawę wymiaru” jako rentę „jaka przysługiwałaby zmarłemu z tytułu całkowitej niezdolności do pracy”, ustaloną według zasad określonych w przepisach o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych”, to jest na podstawie art. 62 ustawy emerytalnej. Wynika stąd, że w intencji ustawodawcy rodziny wszystkich sędziów włączono do powszechnego systemu emerytalno-rentowego, mimo zachowania nazwy przysługującego im świadczenia – „uposażenie rodzinne”.

Regulacji takiej wnioskodawczyni zarzuciła niezgodność z art. 180 ust. 3-5 w związku z art. 178 ust. 2 oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, zaś Prokurator Generalny przychylił się do wniosku w zakresie niekonstytucyjności zaskarżonej normy w aspekcie zasady równości.

Prokurator Generalny, którym jest Minister Sprawiedliwości z mocy art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (tekst jednolity z 1994 r. Dz.U. Nr 19, poz. 70 ze zm.), uzasadniając stanowisko z 20 listopada 1999 r. podkreślił, że w Ministerstwie Sprawiedliwości trwają prace nad projektem nowego prawa o usp, w którym proponuje się

przywrócenie treści przepisu art. 78² w brzmieniu nadanym przez nowelę sierpniową. Trybunał Konstytucyjny zwraca uwagę, że nie jest to twierdzenie ściśle, bowiem art. 100 § 1 skierowanego 12 stycznia 2000 r. do Sejmu RP przez Prezesa Rady Ministrów projektu (druk sejmowy Nr 1656), wiąże uposażenie rodzinne z podstawą wymiaru, którą w myśl § 2 tegoż artykułu jest „kwota renty, jaka przysługiwałaby zmarłemu z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, ustalonej według zasad określonych w przepisach o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych” (nowa ustawa miała wejść w życie – zgodnie z art. 190 – 1 czerwca 2000 r.). Oprócz modyfikacji sformułowania „renta” na „kwota renty” istota regulacji nie uległa zatem zmianie. Także w przepisach przejściowych i końcowych brak norm, które zmieniałyby ten stan rzeczy (art. 176 § 3 projektu stanowi jedynie o podwyższeniu – na zasadach ogólnych – uposażeń rodzinnych, do których prawo powstało po 1 stycznia 1999 r.). Wynika stąd jednoznacznie, że Prokurator Generalny, zgadzając się z poglądami wnioskodawczyni, dopatruje się niekonstytucyjności określonej regulacji, której stawia przed Trybunałem Konstytucyjnym konkretne zarzuty, jednocześnie zaś Minister Sprawiedliwości przygotowuje i rekomenduje Rządowi, zaś Rada Ministrów przedkłada Sejmowi Rzeczypospolitej tożsamą regulację, celem jej uchwalenia w ramach nowego prawa o ustroju sądów powszechnych. Minister Sprawiedliwości (zarazem Prokurator Generalny) jest przy tym upoważniony do reprezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie. Nie wydaje się, by działanie takie mogło być uznane za zgodne z zasadami demokratycznego państwa prawnego, którym z mocy art. 2 Konstytucji jest Rzeczpospolita Polska.

2. Trybunał Konstytucyjny rozważył na wstępie zakres zaskarżenia. Wnioskodawczyni kwestionuje w *petitum* wniosku konstytucyjność art. 78² prawa o ustroju sądów powszechnych w brzmieniu nadanym mu przez art. 152 ustawy emerytalnej. Z uzasadnienia wniosku i przebiegu rozprawy wynika jednak, iż w istocie rzeczy kwestionowany jest właśnie przepis nowelizujący jako, że dokonana nim zmiana art. 78² doprowadziła do powstania nowego – naruszającego konstytucję – stanu prawnego. Gdyby Trybunał Konstytucyjny przedmiotem orzekania uczynił art. 78² prawa o ustroju sądów powszechnych i uznał go za niezgodny z konstytucją, doszłoby do jego uchylecia, zaczyn w systemie prawa nie istniałby żaden przepis, regulujący prawną sytuację wdowy (wdowca), o których mowa w tym przepisie.

Natomiast zakwestionowanie przepisu nowelizującego (art. 152 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej) prowadzi do ściśle określonych skutków prawnych, powoduje bowiem utratę

mocy prawnej tylko tego przepisu, zaczynając od wprowadzenia nim modyfikacja art. 78² prawa o ustroju sądów powszechnych traci moc wiążącą.

3. Zdaniem wnioskodawcy pojęcia „stan spoczynku” i „uposażenie” zawarte są w Konstytucji RP i z tego względu ich zakres nie może być modyfikowany przez ustawodawcę zwykłego. Krajowa Rada Sądownictwa uznaje, że oba świadczenia – wynagrodzenie „odpowiadające godności urzędu oraz zakresowi (...) obowiązków” i uposażenie w stanie spoczynku, są nasycone ideą alimentacji, oznaczającą, że państwo zobowiązuje się do zaspokojenia wszystkich usprawiedliwionych potrzeb życiowych sędziów na godziwym poziomie, zaś owo konstytucyjne zobowiązanie obejmuje również rodziny, zaczynając od idea ich alimentowania jest ściśle związana z sędziowskim systemem wynagrodzeniowo-uposażeniowym, który nie może być „poprawiany” w drodze ustawy zwykłej. Wobec powyższego ustawodawca zwykły może wprowadzić ustalać zależności pomiędzy liczbą uprawnionych członków rodziny, a należną im częścią uposażenia spoczynkowego zmarłego sędziego i nie musi ustanawiać wskaźników identycznych z dotyczącymi rent rodzinnych, niemniej nie może „zejść poniżej granic umożliwiających realizację alimentacyjnych funkcji uposażenia rodzinnego” (*wniosek*, s. 6).

Podkreślić należy, że ustawodawca konstytucyjny zawarł w rozdziale VIII Konstytucji RP normy kształtujące zrębny władzy sądowniczej demokratycznego państwa prawnego, oraz zamieścił w nim przepisy, określające podstawowe obowiązki i prawa sędziów. Nie ulega wątpliwości, że art. 178-181 odnoszą się do sędziów, a więc do osób spełniających ustawowo określone kryteria (art. 51 lub 52 prawa o ustroju sądów powszechnych), powołanych do służby sędziowskiej przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (art. 179 Konstytucji RP). Zgodzić trzeba się z wnioskodawczynią, że z mocy postanowień Konstytucji RP, Państwo Polskie przyjęło na siebie obowiązek zaspokojenia na godziwym poziomie ich wszystkich uzasadnionych potrzeb życiowych. Niewątpliwie zobowiązanie to obejmuje także sędziów w stanie spoczynku, których uposażenie winno odpowiadać godności dawniej sprawowanego urzędu i umożliwiać im strzeżenie powagi niegdyś piastowanego stanowiska oraz unikanie „wszystkiego, co mogłoby przynieść ujmę godności” sędziego w stanie spoczynku (art. 64 § 2 prawa o ustroju sądów powszechnych). Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że konstytucyjne gwarancje art. 178 ust. 2 w związku z art. 180 ust. 3-5 Konstytucji RP wywierają istotny wpływ również na sytuację rodzin zmarłych sędziów i sędziów w stanie spoczynku. Konieczne jest podkreślenie, że w myśl art.

18 konstytucji Rzeczpospolita Polska chroni i otacza opieką małżeństwo i rodzinę. Nie ulega wątpliwości, że rodzina stanowi jedną całość, także w aspekcie bytowej sytuacji jej członków. Tym samym skoro sytuacja ta wyznaczana jest przez szczególne uprawnienia sędziego, wynikające z prawa do wynagrodzenia czy też uposażenia w stanie spoczynku, to nie istnieją podstawy, by śmierć jednego z małżonków (rodziców) wprowadzała zmianę w prawnych regulacjach, określających sytuację pozostałych członków rodziny. Kwestia ta ma szczególne znaczenie także w aspekcie konstytucyjnie zagwarantowanej niezawisłości sędziowskiej. Zasadniczym celem wprowadzenia odmiennej – korzystniejszej – sytuacji płacowej sędziów, było dążenie do zapewnienia stabilności statusu materialnego, pozwalającego na unikanie sprzeniewierzenia się obowiązkowi bezstronności orzekania. Sytuacja, w której sędzia zdaje sobie sprawę, że jego śmierć może oznaczać zachwianie podstaw egzystencji jego najbliższych i drastyczne obniżenie poziomu ich życia, nie służy umacnianiu niezawisłości, a również z tego punktu widzenia oceniać należy zmiany wprowadzone ustawą emerytalną.

W związku z powyższym stwierdzić trzeba, że zaskarżony przepis art. 152 pkt 1 i 2 ustawy emerytalnej jest niezgodny art. 178 ust. 2 w związku z art. 180 ust. 3-5 Konstytucji RP.

4. Zasadniczym zarzutem stawianym normie art. 152 pkt 1-2 ustawy emerytalnej przez wnioskodawcę i podzielanym przez Prokuratora Generalnego jest naruszenie konstytucyjnej zasady równości, wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji RP. Zwrócić jednak należy uwagę na fakt, że każdy z wymienionych uczestników postępowania podnosząc zarzut naruszenia zasady równości wskazuje na inne czynniki, decydujące – jego zdaniem – o zaistnieniu owego naruszenia. Wnioskodawca wywodzi, że nieuzasadniona nierówność, wynika z uzależnienia istotnych konsekwencji od przypadkowego czynnika, jakim jest data śmierci sędziego (sędziego w stanie spoczynku), Prokurator Generalny wskazuje zaś na zrównanie sytuacji osób nie posiadających wspólnej cechy relewantnej.

Trybunał Konstytucyjny podziela zarzut wnioskodawczyni, ponadto zaś uznaje, że dla pełnego wyjaśnienia prawno-konstytucyjnych wątpliwości w niniejszej sprawie, konieczne jest także odniesienie się do poglądu Prokuratora Generalnego.

Wprowadzona przez ustawę emerytalną modyfikacja prawa o usp weszła w życie 1 stycznia 1999 r., wywołując – co oczywiste – skutki *pro futuro*, to jest obejmując osoby, które po tej dacie nabyły prawo do uposażenia rodzinnego. Ustawodawca nie naruszył zasady *lex retro non agit*, co więcej jednak, nie zamieścił także – odnośnie sędziów i ich rodzin żadnych

przepisów intertemporalnych. Wątpliwości co do możliwości zastosowania nowej normy wobec osób, które uzyskały prawo do uposażenia rodzinnego przed dniem wejścia w życie ustawy emerytalnej rozstrzygnął negatywnie Sąd Najwyższy, na wniosek Ministra Sprawiedliwości, w uchwale siedmiu sędziów z 21 kwietnia 1999 r., *sygn. akt III ZP 6/99* (OSN IAPiUS Nr 19(127)/99, poz. 619), z którego poglądami Trybunał Konstytucyjny zgadza się całkowicie, nadmieniając jednocześnie, że ewentualne wprowadzenie przez ustawodawcę retroaktywności kwestionowanej normy, wymagałoby analizy konstytucyjności takiego unormowania w aspekcie zasady ochrony praw nabytych.

Skoro norma art. 152 pkt. 1-2 ustawy emerytalnej nie może zostać zastosowana w odniesieniu do osób, które nabyły prawa przed 1 stycznia 1999 r., uznać trzeba, że sytuacja rodzin sędziów została zróżnicowana, to zaś wymaga analizy pod kątem zgodności z zasadą równości.

Zasada równości zawarta w art. 32 Konstytucji RP, była wielokrotnie przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego i doczekała się bogatego orzecznictwa, znanego uczestnikom postępowania o czym świadczy sformułowanie wniosku. Trybunał Konstytucyjny uznaje zatem za zbędne ponowne szczegółowe jej definiowanie na potrzeby sprawy niniejszej, i ogranicza się jedynie do mającego zasadnicze znaczenie stwierdzenia, iż równość oznacza, że wszyscy adresaci norm prawnych, charakteryzujący się daną cechą relewantną winni być traktowani według jednakowej miary, bez zróżnicowań zarówno dyskryminujących jak i faworyzujących. Równość dopuszcza różne traktowanie przez prawo podmiotów różniących się między sobą, niemniej ewentualne zróżnicowanie traktowania określonych podmiotów musi być uzasadnione, to jest oparte na uznanych kryteriach, przy czym zasadność doboru tego, a nie innego kryterium różnicowania podlegać musi każdorazowej ocenie, między innymi z punktu widzenia zasady sprawiedliwości społecznej (por. m.in. *orzeczenie z 9 marca 1988 r., sygn. akt U. 7/87*, OTK w latach 1986-1995, t. I, s. 133–144).

W przedmiotowej sprawie kryterium różnicującym jest, jak trafnie wywiódł Sąd Najwyższy, data powstania prawa do świadczenia. W istocie, prócz spełnienia określonych warunków po stronie członków rodziny, czynnikiem rozstrzygającym o nabyciu prawa do uposażenia rodzinnego jest śmierć sędziego, zaś o zastosowaniu starych lub znowelizowanych przepisów decyduje data tego zdarzenia oraz data złożenia stosownego wniosku o świadczenie. Sąd Najwyższy przedstawił w tym zakresie dwie możliwe sytuacje, w których zastosowanie znajdują przepisy dotychczasowe (w brzmieniu przed nowelizacją ustawą

emerytalną) i trzy sytuacje, w których stosowane być mają przepisy znowelizowane (*powołana uchwała*, s. 904). Stwierdzić należy, że śmierć człowieka jest zdarzeniem przyszłym i przedmiotowo pewnym, niemożliwym jednak do uprzedniego określenia datą kalendarzową, przy tym zaś owa data niezależna jest (w zdecydowanej większości przypadków) od ludzkiej woli i świadomości.

Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że uznanie zdarzenia tak przypadkowego (choć pewnego) jak data śmierci za cechę relewantną i przyjęcie go jako kryterium różnicującego prawa adresatów normy art. 78² § 1 i 3 prawa o ustroju sądów powszechnych, mogłoby być uznane za zgodne z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, tylko gdyby przemawiały za tym odpowiednio przekonujące argumenty. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu z 3 września 1996 r. (*sygn. akt K. 10/96*, OTK ZU Nr 4/1996, poz. 33), argumenty te muszą mieć charakter relewantny i proporcjonalny, a także muszą pozostawać w związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych. Podkreślić przy tym należy, że choć wykazanie, iż podmioty podobne zostały przez prawo potraktowane w sposób niejednakowy, nie oznacza automatycznego uznania niekonstytucyjności takiego unormowania, to jednak powoduje ono odejście od ogólnej zasady domniemania konstytucyjności ustawy. Przepisy wprowadzające zróżnicowanie sytuacji podmiotów podobnych można bowiem uznać za konstytucyjne tylko, jeżeli zostanie wykazane, że zróżnicowanie było dopuszczalne. Trybunał Konstytucyjny jest zdania, że nie da się wskazać argumentów dla obrony kwestionowanego unormowania. Nie wykazano bowiem, by jego wprowadzenie pozostawało w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów o ustroju sądów powszechnych, ani też, by waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, pozostawała w odpowiedniej proporcji do wagi interesów naruszonych przez nierówne traktowanie podmiotów podobnych. Nie wskazano też innych zasad, norm czy wartości konstytucyjnych, które uzasadniałyby to zróżnicowanie. Zarazem – jak wykazano wyżej – reżim stanu spoczynku i pochodnych od niego uprawnień socjalnych znajduje szczególne uzasadnienie jako jedna z gwarancji prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Ten szczególny związek z art. 178 i 180 konstytucji wręcz nakazuje przyjęcie odrębnych regulacji w zakresie statusu prawnego sędziów i ich rodzin.

Tym samym nie ma podstaw do uznania, że zróżnicowanie będące skutkiem wejścia w życie kwestionowanego przepisu jest zgodne z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

5. Tytułem uzupełnienia odnieść się należy do tez zawartych w stanowisku Prokuratora Generalnego, który naruszenia zasady równości upatruje w zrównaniu praw członków rodzin sędziów, bez uwzględnienia potwierdzonych różnic ich sytuacji, pozostających w związku z oceną postawy niektórych sędziów w przeszłości.

Jak stwierdzono wyżej, nowela grudniowa pozbawiła prawa do uposażenia w stanie spoczynku sędziów (oraz prawa do uposażenia rodzinnego – rodziny sędziów), którzy popełnili w przeszłości czyny, określone w tej ustawie. Zdefiniowany ustawowo krąg osób uznany został za niegodny korzystania ze szczególnego przywileju, jakim jest prawo do wyższego od świadczenia emerytalno-rentowego uposażenia w stanie spoczynku, co pociągnęło za sobą ograniczenie praw rodzin do pobierania wyższego uposażenia rodzinnego. Pozbawienie sędziego uprawnień do uposażenia w stanie spoczynku jest swoistą sankcją za niezasługujące na nagrodę zachowanie w czasie wojny i w okresie powojennym. Pozbawienie rodziny tego sędziego prawa do uposażenia rodzinnego i włączenie jej do powszechnego systemu emerytalno-rentowego, uznane być musi za konsekwencję braku określonych uprawnień po stronie zmarłego sędziego. Z mocy nowelizacji prawa o ustroju sądów powszechnych wprowadzonej ustawą emerytalną, członkowie rodzin wszystkich sędziów włączeni zostali do powszechnego systemu emerytalno-rentowego (z wyłączeniem – jak wykazano powyżej – osób, które uzyskały prawo do uposażenia rodzinnego przed 1 stycznia 1999 r.). Tym samym sytuacja osób owdowiałych lub osieroconych przez sędziów o nienagannej postawie, zrównana została z sytuacją członków rodzin sędziów, których czyny spowodowały utratę szczególnych uprawnień. Zważywszy, że cechą relewantną jest w omawianym zakresie stwierdzenie przez właściwy organ naganego postępowania, uznać trzeba, iż zrównana została sytuacja prawna i faktyczna dwóch grup osób, z których tylko jedna ową cechą istotną się charakteryzuje. Unormowanie takie musi być uznane za sprzeczne z zasadą równości. Podkreślić jednocześnie należy, że wskazane przez Sąd Najwyższy „zniweczenie represyjności” pozostaje, w opinii Trybunału Konstytucyjnego, bez znaczenia dla pozbawionych uprawnień sędziów i ich rodzin. O wiele istotniejsze znaczenie mają natomiast odczucia osób, które same postępowały nienagannie i których rodziny o owym nienagannym postępowaniu są przekonane, a mimo to zrównane zostały z grupą osób pozbawionych uprawnień, w związku z negatywną oceną ich wcześniejszego postępowania. Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że zasada równości oznacza nie tylko zakaz nierównego traktowania podmiotów (sytuacji), charakteryzujących się tą samą cechą istotną. Zawiera ona w sobie także zakaz jednakowego traktowania podmiotów (sytuacji), które z punktu widzenia

owej cechy relewantnej są od siebie całkowicie odmienne. Jednakowość traktowania, o ile pozbawiona jest uzasadnienia w innych istotnych zasadach konstytucyjnych – w szczególności w zasadzie sprawiedliwości społecznej – prowadziłaby bowiem w takim przypadku do naruszenia zasady równości.

Z tych względów Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.